

1950 ve 1980 YILLARI ARASINDA GENEL VE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMLE İLGİLİ SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ: EĞİTİM HAREKETLERİ DERGİSİ ÖRNEĞİ¹

Mustafa Güçlü² - M. Çağatay Özdemir³

ÖZ

Bu araştırmanın amacı 1950 ve 1980 yılları arasında süreli yansıyan genel ve mesleki teknik eğitimle ilgili sorunları Eğitim Hareketleri Dergisi özelinde ele almak, günümüz genel ve mesleki teknik eğitimle ilgili uygulama ve anlayışlara ışık tutmaktır. Bu amaçla 1955 ve 1980 yılları arasında yaklaşık 25 yıl yayın hayatına devam eden ve 286 sayı olarak yayınlanan derginin tamamı araştırmanın amaçlar çerçevesinde incelenmiştir. Amaca uygun bulunan makale ve yazılar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonunda genel ortaöğretimle ilgili olarak üniversite kapılarında yığılmalar, sınıfların aşırı kalabalıklığı, fiziki imkânların yetersizliği, fırsat eşitliğinin tam olarak sağlanamaması ve müfredatın yoğunluğu dergide başlıca sorunlar olarak görülmüştür. Mesleki ve teknik eğitimle ilgili olarak da mesleki ve teknik eğitimin genel liselere göre daha az tercih edilmesi, bu okulların cazip hale getirilememesi, meslek seçiminin bilimsel bir şekilde yapılmaması, mesleki ve teknik eğitim kurumlarının bina, araç-gereç ve öğretmen açısından yetersizlikleri gibi sorunların ele alındığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lise, Meslek Lisesi, Süreli Yayınlar, Eğitim Hareketleri Dergisi

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından 2011 yılında kabul edilen "Eğitim Hareketleri Dergisi'nin Eğitim Sorunları Açısından Değerlendirilmesi (1955-1980)" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

² Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü (E-posta: mguc-lu@erciyes.edu.tr)

³ Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, (E-posta: cagatay@gazi.edu.tr)

AN EVALUATION OF THE PROBLEMS CONCERNING GENERAL EDUCATION AND VOCATIONAL TECHNICAL EDUCATION BETWEEN THE YEARS 1950 AND 1980: A SAMPLE OF EDUCATION MOVEMENTS

Mustafa Güçlü - M. Çağatay Özdemir

ABSTRACT

The purpose of this survey is to handle the problems concerning general education and vocational technical education between the years 1950 and 1980 as specific to the Journal of Education Movements and to shed light on practices and senses concerning today's general education and vocational technical education. To this end, all of the journal, which was published for about 25 years between the years 1955 and 1980, and which was released in 286 issues was examined within the framework of the aims of the survey. As a result of the survey, flooding of students to universities, overcrowded classrooms, inadequacy of resources, lack of equality of opportunity for education for all and heavy curriculum were seen as main problems concerning general education. In the journal, concerning vocational and technical education, problems such as preference of vocational and technical education less compared to general education, unpopularity of vocational and technical education, unscientific choice of profession and inadequate buildings, equipment and teaching staff in vocational and technical schools were handled.

Keywords: High School, Vocational High School, Periodicals, Journal of Education Movements

GİRİŞ

Kalkınma iktisadının temel konusu, ülkelerin gelişmesi için gerekli olan faktörleri belirlemek ve bunların nasıl kullanılacağını ifade etmektir. Bugün ülkelerin kalkınmalarını sağlayacak en önemli etkenlerin başında insan faktörü gelmektedir. Bu faktör, iktisat literatüründe “beşeri sermaye” adıyla yerini almıştır. Günümüzde beşeri sermaye, hızla değişen ve küreselleşen dünyanın en önemli üretim faktörü haline gelmiştir. Kümülatif bir şekilde artan teknolojik ilerlemeler ve buna bağlı olarak gün geçtikçe çağdaşlaşan, refah seviyesi artan toplumların hemen hemen tamamı, geldikleri bu durumu, beşeri sermayenin artması için yaptıkları yatırımlara borçludurlar. Tüm bu bilgilerin ışığında eğitim ve iktisadi kalkınma arasında çok güçlü bir ilişkinin olduğu açıkça görülebilmektedir. Beşeri sermaye ve kalkınma arasındaki ilişki netleştikçe, eğitim ve eğitime yapılan yatırımların önemi tüm dünyada iyice artmaya başlamıştır (Taş ve Yenilmez, 2008).

Bir ülkenin gelişmesinde insan kaynakları kadar önemli bir diğer etken de doğal kaynaklardır. Fakat bu doğal kaynakların işlenmesi ve değerlendirilmesi de insan kaynakları ile ilgilidir. Bu çerçevede mesleki eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Ancak mesleki eğitimdir ki çalışan kesimin emeği değerlendirilir, bilgisi ve becerileri geliştirilir ve bu yolla doğal zenginliklerin rasyonel şekilde kullanımı sağlanır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 2001; Turan, 1992).

Gerçekten de doğal kaynaklardan en iyi biçimde yararlanabilmek için insan kaynaklarını iyi bir şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu da elbette eğitimin iyi bir şekilde planlaması ile mümkün olmaktadır. Çünkü eğitim açısından kaliteden yoksun ülkeler, doğal kaynak bakımından zengin olsalar da tam olarak gelişme gösteremezler. Bu durum insan kaynaklarının ve onun eğitilmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 2001).

Özellikle gençlerin temel gereksinmelerine yönelik yapılan değerlendirmelerde mesleki eğitim, mesleki rehberlik gibi konuların ağırlık taşıdığı görülmektedir. Bu durum, insan yaşamında iş ve eğitimin diğer bir ifadeyle mesleki ve teknik eğitimin önemli bir yer tutmakta olduğunun somut göstergelerinden birisidir. İnsanlık tarihinin her döneminde ve her ülkede genel eğitim ve politikalarında mesleki eğitime yer verilmesi bu gereksinmelerin doğal bir sonucu olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bu nedenle mesleki eğitim bireyin yaşamında bireysel, sosyal, ekonomik, kültürel ve ulusal ihti-

yaçlarının karşılanmasında zorunlu olarak bir eğitimidir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 2001).

Gerek bireyin yaşamında ve de gerekse ülke kalkınmasında önemli bir yere sahip olan mesleki eğitimin günün koşullarına uygun olarak verilmesi gerekmektedir. Bu da konuya ilişkin sorunların belirlenmesi ve giderilmesi ile yakından ilgilidir. Sorunların ise sadece içinde bulunulan zamanla sınırlı olarak ele alınması çözümlerin de yüzeysel olarak ortaya konmasına neden olacaktır. Bu nedenle sorunların tarihsel olarak ele alınması, kalıcı çözümlerin ortaya konması için gereklidir denilebilir. Eğitim tarihi ile ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan araçlardan birisini de dergiler oluşturmaktadır. Bu dergilerden birisi de Eğitim Hareketleri Dergisi'dir.

Eğitim Hareketleri dergisi 1955-1980 yılları arasında yayınlanmıştır. Dergi içinde bulunduğu dönemi canlı olarak aktarması ve günümüz eğitim sorunlarına ışık tutması açısından önem taşımaktadır. İlk olarak 1 Ocak 1955 tarihinde yayın hayatına başlayan dergi, 1980 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Yaklaşık 25 yıl yayın hayatına devam eden dergide toplam olarak 286 sayıda 3153 yazı ve makaleye yer verilmiştir. 23 ciltte toplanan dergi, yaklaşık olarak 350.000 adet basılmıştır. Bu araştırmada Eğitim Hareketleri Dergisi'nde ele alınan genel ve mesleki teknik liselerle ilgili konuları ortaya koyarak günümüz mesleki ve teknik eğitim ile ilgili konulara ışık tutulması hedeflenmiştir.

DERGİDE GENEL ORTAÖĞRETİMİ KONU ALAN MAKALELER

Dergide genel ortaöğretimde görülen sorunların başında sınıfların aşırı derecede kalabalık olması gelmektedir (Dede, 1957; Albayrak, 1962). Bu konuda özellikle ortaokul diploması alan her çocuğun liseye gitmek istemesi sonucu özellikle büyük illerde 80-90 kişilik sınıflarda eğitim-öğretim yapıldığı ifade edilmektedir. Okul mevcutları 1500-2000 kişiye kadar ulaşmakta, çocukların bu okullarda adeta nefes almaları zorlaşmaktadır. Ortaöğretime devam eden öğrenciler ergenlik döneminde bulunmaları nedeniyle yakından takip edilmeleri gerekmektedir. Fakat yaş dönemi itibariyle yakından takip edilmesi gereken lise öğrencilerinin okul idarecileri ve öğretmenleri tarafından yeterince takip edilmemesi nedeniyle sorunlarının belirlenip çözülemediği görülmektedir. Kalabalık okullarda idareciler kadar velilerde öğrencilerini takip edememektedir. Öğretmenler de sınıflarında disiplini tam olarak sağlayamadıkları için derslerinde istenen başarıyı gösterememektedirler. Bunun yanında

kırsal kesimde ortaöğretim görmek için gelen öğrencilerin uyum sorunları da önemli bir problem alanı olarak kendini göstermektedir (Dede, 1957).

Ortaöğretimde kalabalık sınıflar sorunu; nüfusun giderek çoğalması, fakat okul sayısının nüfus artışına paralel olarak arttırılamaması nedeniyle giderek ağırlaşan bir sorun haline gelmiştir. Dergide 1960'lı yıllarda mevcut ortaöğretim kurumlarının liseye devam etmek isteyen öğrencilerin taleplerini karşılamakta zorlandığı dile getirilmiştir. Hatta bazı okullarda ikili ve üçlü öğretim yapılmak zorunda kalındığı ifade edilmektedir. Dergide ayrıca bu sorunlara kısa zamanda çözüm bulunamamasının daha sonraki dönemlerde daha da büyümesine sebep olabileceği vurgulanmıştır (Albayrak, 1962).

1960'lı yılların öğretim anlayışı, üniversitelere hazırlığı sadece liselere vermiştir. Bu nedenle meslek liseleri yerine liselere rağbet artmıştır. Meslek liselerine büyük ihtiyacın olduğu dönemde lise ve lise öğrenci sayılarında büyük artışlar olmuş, meslek liseleri millî kalkınma hedeflerine göre düşük seviyede kalmıştır. Öte yandan liselerde verilen öğretim ilgi, istidat ve kabiliyetleri geliştirecek bir sistem içerisinde alınmadığından istidat ve kabiliyetleri ne yönde ve seviyede olursa olsun aynı hak ve imtiyazlarla liseden mezun olanların, kapasiteleri sınırlı olan üniversitelere akın etmelerine sebep olmuştur. Dergide bu durumun önüne geçilmesi için 7. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan kararlar doğrultusunda “çeşitli olgunluk imtihanları sisteminin” uygulanmasına yönelik politikalar oluşturulması gerektiği dile getirilmiştir (Yetkin, 1962).

Dergide ortaöğretimle ilgili tartışılan sorunlardan birisi de, eğitimde fırsat eşitliğinin yeterince sağlanamamasıdır. Ülke çapında uygulanan sınav sonuçları bu durumun en önemli göstergeleri olarak ele alınmıştır. Batı illerinde bulunan okullar, doğu illerinde bulunan okullardan sınavlarda daha başarılı olmuşlardır. Bu duruma örnek olarak üniversite sınav sonuçları verilmiştir. Dergide sorunun temel nedeninin, ülkemizde bulunan liselerin imkânlarının her ilde aynı olmaması olduğu ifade edilmiştir. Liselerin öğretmen kalitesi ve araç gereç bakımından eşit olmadığı, birçok lisede ortaokul öğretmenleri, hatta bazı liselerde öğretmenlikle ilgisi olmaya kişilerin de derse girdiği ifade edilmiştir (Başaran, 1973).

Liselerdeki öğretmen kalitesi yanında okullarda verilen bilgilerin sadece sınav odaklı verilmesi, yaşamla bağlantı kurulmaması öğrenilen bilgilerin kalıcılığını azalttığına da yer verilmektedir. Dergiye göre 1950'li yıllarda okullarda öğretmenlerin notu öğrenci karşısında bir tehdit unsuru olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Bu durumun bilgilerin ezber anlayışı içinde öğrenil-

mesini beraberinde getirdiği gibi öğrenmenin kalıcılığını da olumsuz etkilediğinden söz edilmektedir. Hatta notun bir silah olarak kullanılması öğrencinin yalan söylemesi, kopya çekmesi gibi istenmeyen davranışları göstermesine de neden olabildiği dile getirilmiştir. Kitabı ve hafızaya dayanan programlar sebebiyle öğrencilerin yeteneklerinin ortaya çıkarılmadığı gibi var olan yeteneklerinin de geliştirilemediği vurgulanmaktadır. Dergiye göre daha çok dinlemeye ve anlatıma yönelik olarak yapılan öğretimle yetenekler ortaya çıkarılamamaktadır (Demiray, 1959; Üstündağ, 1974).

Öğretmenlerin öğrenme-öğretme ortamlarında öğrencilerle ilişkilerinde notu bir silah olarak kullanmaları, iyi bir sınıf atmosferinin oluşturulamamasının nedeni olarak görülmüştür. Bu konuda Test ve Araştırma Bürosu tarafından “Lise ve Dengi Okullara Devam Eden Öğrencilerin Problemleri” isimli bir araştırmada çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak öğrenciler, öğretmenlerin kendilerine haksızlık etmelerinden, incitici sözlerinden ve alaycı tavırlarından, daha çok gözde öğrencilerle ilgilenmelerinden, anlayış ve yakınlık göstermemelerinden, öğretmenden yeteri kadar yararlanamamaktan şikâyetçilerdir. Bu maddeleri işaretleyen öğrencilerin oranı %56 ile %80 arasındadır. Bu sonuçlar öğrencilerin okullara ve öğretmenlere itimatlarının tam olmadığı ve öğretmenlerden ders vermektense daha fazla şeyler beklediklerini göstermektedirler (Yurt, 1962).

Dergide öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar yanında öğretmenler üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına da yer verilmiştir. Ortaöğretimin sorunları ile ilgili olarak 1963 yılında yaklaşık 7000 öğretmene bir anket uygulanmıştır. Anketlerde öğretmenlere ortaöğretim kademesinde uygulamakta olan eğitim programları ve yönetmeliklerle ilgili sorunlara ilişkin sorulara yer verilmiştir. Araştırma sonuçları Millî Eğitim Bakanlığı'nın bir birimi olan Test ve İstatistik Bürosu'yla birlikte hazırlanmıştır. Araştırma sonucuna göre ortaöğretimde müfredat programlarının ve yönetmeliklerin yeniden ele alınması gerektiği ifade edilmiştir (Ülkümen, 1963). Müfredat programları ve yönetmeliklerin yeniden ele alınmasına gerek duyulmasının nedenleri olarak şunlar ileri sürülmüştür (Ülkümen, 1963):

- Günümüz Türkiye'sinin sosyal, ekonomik ve siyasi olarak değişmesi ve bilim alanında meydana gelen değişiklikler.
- Ortaokul ve lisenin hayatın, üniversitenin ve bizzat gençlerin kabiliyetlerini geliştiremediği gerçeği.
- Anayasamızın istidatlara ve kabiliyetlere farklı eğitime verdiği değerın gerçekleşmesi zarureti.

- Programlar üzerinde ana, baba, öğretmen, idareci ve hatta öğrencilerin şikâyetinde bulunması.

- Programların esnek olmaması.
- Programların bugünün ortaöğretim gerçeğine uymaması.
- Sadece ezberlemeye yönelik bilgilere yer verilmesi.
- Okul kademeleri arasındaki ilişkisizlik.
- Ortaöğretimden akademik hayata gitmeyecekler için doğan zaruret.
- Konuların çeşitli sınıflarda çok tekrarlanması.
- Zorunlu derslere çok yer verirken seçmeli derslere yeterince yer vermemesi.
- Mevcut müfredatın bir uzviyet teşkil etmesi.
- Yönetmeliklerin pek çok açıdan ihtiyaçları karşılamaktan uzak olması.

Araştırmalar dil ve zekâ arasında yakın bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Mehmet Kaplan (1975) dilin en güzel edebi ve fikri eserleri tahlil yoluyla öğrenilebileceğini ifade etmektedir. Kaplan, Türkiye’de öğrencilerin en büyük zaaflarından birisinin ana dilini iyi bir şekilde kullanamamak olduğunu ifade etmektedir. Üniversite aşamasına gelen öğrencilerin bir düşünce düzeni gösteren iki sayfa bile yazı yazamamaları bu konuda önemli bir göstergedir. Ona göre kompozisyon derslerini yazılı düşünce dersleri olarak ele almak ve buna önem vermek gerekmektedir. Kaplan, ayrıca buradan hareketle ortaokul ve liselerde çocuklara derslerde tek kitap okutulmasını eleştirmekte, bu durumun çocukları ezberle yönettığını ifade etmektedir. Çocukların araştırmacı zekâyla yetişmeleri için derslerde birden fazla kaynak kullanılmalıdır. Bunun yanında bizde maarif denildiğinde ilk akla gelenin öğretmen ve kitap olduğunu ifade eden Kaplan, millî, beşeri ve ilmi kültürün kitapla edinileceğini ifade etmektedir. Fakat ona göre bu konuda henüz millî ve ilmi sahada sağlam ve geniş bir bilgi edinilebilecek bir kütüphanenin bulunmadığı görülmektedir.

Dergide ele alınan sorunlardan birisi de kırsal bölge ortaokullarından gelen öğrencilerin devamsızlık sorunlarıdır. Bu sorunların ortadan kaldırılması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir (UNESCO Millî Komisyonu Raporu, 1971).

Ortaöğretimle ilgili sorunlardan birisi de eğitim ve öğretim programlarıdır. Ortaöğretimde eğitim programlarının günün koşullarına cevap veremediği belirtilmiştir. Programlarda millî ve bölgesel konulara da yer verilmesi gerektiğinin vurgulandığı dergide ders araç gereçlerinin yetersiz olduğu liselerde,

sınav yönetmeliği günün koşullarına uygun olmadığı belirtilmiştir. Çünkü öğrencilerin liselerden konuşarak değil yazarak mezun olduğu, hitabet sanatını geliştiremedikleri dile getirilmiştir. Ders kitaplarının sorunlarla iç içe olduğu belirtilen dergide günün ihtiyaçlarına uygun kitapların yazılmasının bir gereklilik olduğu belirtilmektedir (UNESCO Millî Komisyonu, 1971).

Programların öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermemesi, okullarda disiplin olaylarının görülme sebepleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında sınıf mevcutlarının kalabalık olması da okulda disiplin sorunlarının görülme nedenlerinden birisi olduğu belirtilmektedir. Dergide, okullarda görülen disiplin sorunlarıyla çevre arasında yakın bir ilişkinin bulunduğunu belirtilmektedir. Özellikle ortaöğretim kurumlarının şehir merkezlerinde olmasının, bu kurumların mekân olarak dar olmasına neden olduğu, öğrencilerin gürültü, kötü kokulu ortamlara mahrum kaldıkları ve öğrencilere mekânlara bağlı olarak yasaklar getirilmeye başlandığı belirtilmektedir. Bu şekilde okulun, öğrencilerin bazı gereksinmelerin karşılanmasına sınırlamaların getirildiği ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 1964). Dergide büyük şehirlerde hava kirliliğinin insan sağlığı için bir tehdit oluşturduğu dile getirilmektedir. Bu durumun okullar için de önemli bir tehdit oluşturduğu vurgulanmaktadır. Henüz gelişme çağındaki çocukların okullarda karanlık, rutubetli, tozlu ve havası bozulmuş odalarda en değerli zamanlarını geçirdikleri düşünüldüğünde bu durumun onların sağlıklarını ve psikolojilerini olumsuz etkilediği dile getirilmektedir (Uyanık, 1960). Dergiye göre bunun önüne geçmek için ortaöğretim kurumlarını şehir kenarlarına ya da dışına yapmak gerekmektedir (Yörükoğlu, 1964).

Ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin olumsuz davranışları disiplin yönetmeliğine göre cezalandırılmaktadır. Günümüzde davranış notu olarak bilinen notlar, geçmişte hareket notu olarak karnelerde yer almıştır. Dergide hareket notlarının tüm okullarda 10 olduğu ifade edilmiştir. Suç işlemeyen çocukların hareket notları değişmezken, suç işleyen çocukların notları kademe olarak düşürülmektedir. Hareket notları öğretimden ziyade eğitimle yakından ilgili olarak ele alınmıştır. Dergide hareket notlarına öğretim notları kadar önem verilmediği ifade edilmiştir. Örneğin nasıl ki sınıfı geçmek için en az 4,5 ortalamayı tutturmak gerekiyorsa eğitimsel açıdan da sınıfı geçebilmek için hareket notlarına bir ölçüt getirilmelidir. Bu ölçüt getirildiğinde öğretim notları ne olursa olsun sınıf tekrarı yaptırılması gerekli görülmüştür. Ayrıca hareket notlarının okul değiştirilmelerinden etkilenmemesi, eski notun devam ettirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Öğrenci daha önce öğrenim gör-

düğü okulda hareket notu 2'ye düşmüşse başka bir okula gittiğinde hareket notu tekrar 10'a çıkmaktadır. Öğrencilerde disiplin sorunların görülmesinin nedenlerinden biriside öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri alanların sınırlı olmasıdır (Toker, 1968). Okullarda verilen eğitime destek olması, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirebilmeleri ve öğrencilerin araştırmacı bir kişilik kazanmaları için okul kütüphaneleri önemli bir yere sahiptir.

Nail Bayraktar (1977), XIII. Kütüphane Haftası nedeniyle ele almış olduğu makalesinde okul kütüphanelerinde görev alan görevlilerin kütüphaneden başka ayniyat, muhasebe gibi değişik görevler için de görevlendirilmelerinin istenen verimi düşürdüğünü ifade edilmektedir. Ayrıca çocuk kitaplıklarında sadece Kız Meslek Liselerinin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümünü mezunlarının görevlendirilmesiyle oluşturulan standardizasyon, okul kütüphanelerinde görevlendirilen memurlar içinde getirilmeli, menşe farklılığının önüne geçilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun yanında okul ve öğrenci sayısında görülen artış karşısında yeni kütüphanelerin oluşturulması ve bu kütüphanelere atanacak üniversite mezunu kütüphane memurlarının yetiştirilmesi gerektiği dile getirilmektedir. Dergide gelecekte okul kütüphanelerinden başarı sonuçlar alınması için öğretmen yetiştiren okulların programına kütüphanecilik dersi konulması, ortaöğretimde seçmeli dersler arasında kütüphane bilgisinin yaygınlaştırılması, ilkokulların müfredat programlarının içine kütüphane konusunun konulması ve ortaöğretim programlarının öğrenci ve kütüphane arasında sıkı bir işbirliği gerçekleştirecek şekilde düzenlenmesi ve okul kütüphanelerinin zemin katta bulunması gibi konuların dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir.

Ortaöğretim ile ilgili sorunlara UNESCO Millî Komisyon Raporu'nda da yer verilmiştir. 1971 yılında toplanan UNESCO Millî Komisyonu Raporu'nda (1971) ortaöğretim kurumlarında davranış bozukluğu olan öğrenciler için yardımcı olabilecek rehberlik servisleri bulunmadığı ifade edilmektedir. Bunun için rehberlik servisleri kurulmalıdır. Raporda ayrıca okul sağlığı için okul sağlığı doktoru ve hemşiresi yetiştirip, okul sağlığı merkezlerinin kurulması, görme ve işitme sorunları ile ruhsal sorunları bulunan öğrencilerin de belirlenip tedavi edilmelerinin sağlanmasının gerekliliği ifade edilmektedir. Bunun yanında raporda okul dış sağlığı hizmetleri için de personel yetiştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Ortaöğretim sistemimi ile ilgili görülen sorunlar, eğitim sorunlarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Hıfzırrahman Raşit Öymen (1970c),

ortaöğretim sorunlarımız üzerine yazmış olduğu makalesinde Millî Eğitim Bakanlığı'nın bunalıma düştüğü konuları iki kategoride ele almıştır. Bunlar; öğrencilerin alt kademelerden üst kademelere doğru ilerledikçe tıkanmaların yaşanması, ihtiyaçlara cevap verilememesi ve üniversiteye gelen öğrencilerin yeterli olgunluğa sahip olarak gelmemeleridir. Öymen, VIII. Millî Eğitim Şurasının bu sorunlara çözüm üretmesi gerektiğini ifade etmiştir.

DERGİDE MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİMİ KONU ALAN MAKALELER

Mesleki ve teknik öğretim gelişmiş ülkelerde üzerinde önemle durulan alanlardandır. Türkiye'de konuya ilişkin özel bir önemin verileceği hükümet programları ve kalkınma planlarında sıkça ifade edilmesine rağmen Eğitim Hareketleri Dergisi'ne göre uygulamada tam bir başarı elde edilememiştir. Bu durumun özellikle üniversite kapısında yığılmalara sebep olduğu belirtilmekte, vasıfsız insanların yetiştirildiği dile getirilmektedir (Üstündağ, 1974; Özalp, 1975). Üniversite kapısında birikmesinin temel nedeni ise ortaöğretim sisteminin yurt ve ekonomik hayatımızın gerçekleriyle uymamasından, ara meslek elemanlarımızın istihdam olanaklarının kısırlığından ileri geldiği bildirilmektedir. Ülkenin kalkınması için ara insan gücü yetiştirmenin önemine işaret edilen dergide, bu ihtiyacın karşılanabilmesi için teknisyen ve mühendis yardımcısı seviyesinde elemanların yetiştirilmesinin gerektiği vurgulanmıştır. (Üstündağ, 1974).

Reşat Özalp (1975), Eğitim Hareketleri Dergisi'nde ele almış olduğu makalesinde liselerden mezun olan öğrenci sayısının tamamının üniversiteye yerleşememesi ve bunun her yıl katlanarak artması sonucu bakanlığın bir arayış içine girdiğini ve bu konuda öğrencilerin ortaöğretim ikinci kademe de daha çok mesleki eğitim veren kurumlara yönelmelerini sağlamak için çalışmalar yaptığını ifade etmektedir. İlköğretmen okulları ve diğer bakanlıklara bağlı memur yetiştiren okullar dışında kalan meslek okulları oranının, ortaöğretim kurumları içinde %26,4'ünü teşkil ettiğini ifade eden Özalp, bu oranın gelişmiş batı ülkelerine göre oldukça düşük kaldığını belirtmektedir. Ona göre planlı dönemde endüstrinin değişik kademelerinde ortaya çıkan personel ihtiyacında artış görülmesine karşın bu ihtiyacı karşılamaya yönelik çabalar yetersiz kalmıştır. Örneğin 1972 yılında kalifiye insan gücü açığı 522.000 iken bu rakam III. Beş Yıllık Dönemde 1.200.000'i aşacak durumdadır. Özalp, Türkiye'de mesleki eğitimin iyileştirilmesi, ortaöğretim kademesinde okuyacak olan gençlerin daha çok meslek okullarına yönelmeleri için yurt dışı ve yurt

içinden uzmanlara rapor hazırlanması, bu konuda komisyonlar kurulmasına rağmen gerekli başarının elde edilemediğini dile getirmektedir. Ona göre bu durumun temel nedeni; gerekli finansmanın, ders araç-gerecinin ve kalifiye personelin sağlanamamasıdır.

Dergide bakanlığın mesleki eğitimle ilgili sorunlara çözüm getirmek için eğitim sisteminde reformların yapılmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Yapılacak olan reformların başta gelenleri şöyle ifade edilmiştir: Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatının yeniden organize edilmesi, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması, ortaöğretim sisteminin yeniden düzenlenmesi, mesleki ve teknik öğretim yapan öğretim kurumlarının iş yerleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi ve üniversite kapılarında görülen yığılmaların giderilmesi. Bu sorunların en önde geleninin ortaöğretim sisteminin yeniden ele alınması, öğrencilerin çoğunluğunun mesleki ve teknik öğretim veren okullara yöneltilmesi olduğu belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar ilköğretime kaydolan çocukların ancak yüzde yirmi yedisinin üniversite okuyabildiğini göstermektedir. Dergide 1955 ve 1968 yılları arasında liselere kayıt olan öğrenci sayısı bakımından hızlı bir artış yaşanırken, mesleki ve teknik öğretim veren okullara kayıt olan öğrenci sayısı bakımından hızlı bir düşüşün yaşandığı dile getirilmektedir (Özalp, 1976a).

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi sonunda ülkemizdeki insangücü açığının yaklaşık olarak 327.000 olacağını ve bunun mevcut mesleki ve teknik eğitim veren okulların tamamının vermiş olduğu mezunlar dikkate alınsa bile açığın kapatılması için en az 25 yılın geçmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun için yapılması gereken, mevcut eğitim sisteminin reforme edilmesidir. DPT'nin yapmış olduğu araştırma sonucunun aktarıldığı dergide, Anadolu'da küçük sanayi mensuplarının büyük çoğunluğunun çırak, kalfa ve usta bulamadıklarını ve bu nedenle de üretimlerini arttıramadıklarını dile getirilmiştir (Özalp, 1976b).

Türkiye'de mühendis başına düşen teknisyen ve kalifiye işçi sayısının düşük olmasının bir yandan mühendisleri alt nitelikteki işleri yapmaya zorladığı, diğer yandan da insangücü sermayesinin yerinde kullanılmamasına neden olduğu için üretimi olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca mühendis başına düşen teknisyen sayısında azalma dikkat çekici bulunmuştur. Örneğin inşaat mühendisi ve mimar başına düşen teknisyen sayısının 1, makine mühendisi başına düşen teknisyen sayısı 2 iken, doktor başına düşen hemşire sayısı daha da azdır. Bu durum, Türkiye'de ara insan gücü eksikliği bulunduğu delili olarak görülmüştür. Dergiye göre bu sorunun, ortaöğretim üstü-ön li-

sans veya 2-3 yıllık yükseköğretim kurumları yoluyla giderilebileceği belirtilmiştir (Üstündağ, 1974).

Mesleki ve teknik eğitimle ilgili ele alınan sorunlardan birisi de 1970'li yıllarda teknik okullarda bulunan kalifiye teknik öğretmen açığıdır. III. Beş Yıllık Plan dönemi içinde teknik liselerde 18000 teorik, teknik ve atölye öğretmenine, ortaokullarda da bu sayıya yakın Fen Bilgisi öğretmene ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ortaokullarda çeşitli meslek dersleri programlarının uygulanmaya başlamasının da düşünüldüğü bu dönemde, teknik iş bilgisi, ev ekonomisi, tarım ve endüstriyel sanatlar öğretmen açığı daha da büyük boyutlara ulaşacağı görülmüştür. Hedefler arasında pratik sanat okullarının yurt çapına yayılması bulunmaktadır. Dergide bu çerçevede 7 ile 8 bin dolayında teknik atölye öğretmenine daha ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir. Öğretmen açığının teknik öğretmen yetiştiren okulların ve eğitim enstitülerinin kapasitelerinin arttırılarak çözülmesi düşünülmüştür (Üstündağ, 1974).

Bilgi, bir toplumun kalkınması için ne kadar gerekliyse ekonomik kalkınma için de teknik bilgi önemlidir. İnsan gücünü ülke hizmetleri için hazırlarken kişiyi ilgisi ve yeteneğinin bulunduğu bir alana yöneltmek önemli bir konudur. Aksi halde işinden memnun olmayan insanlar topluma kazandırılacaktır. Genelde ilkokuldan ortaokula devam edecek öğrenciler için eleme sınavı yapılması ve elenenlerin meslek okullarına devam etmesi uygun görülür. Bu durum yanlış bir düşüncedir. Mesleki eğitim içinde kaliteli öğrenciye ihtiyaç bulunmaktadır (Hızal, 1964; UNESCO Millî Komisyonu Raporu, 1971). Ayrıca mesleki ve teknik eğitimden beklenen verimin elde edilmesi için rehberlik sistemine önem yer verilmelidir (Hızal, 1964). Rehberliğin önemli bir türü de mesleki rehberliktir.

Dergide öğrencilerin alan ve meslek seçimlerinin bilimsel olarak yapıldığı belirtilmektedir. 8. sınıftan sonra liselere devam eden öğrencilerin kabiliyetlerine göre okullara devam etmedikleri vurgulanmaktadır (UNESCO Millî Komisyonu Raporu, 1971). Alan seçimi ile beraber meslek seçiminin de sağlıklı bir şekilde yapılmadığı vurgulanmıştır. Meslek tercihlerinin en az %90 gibi büyük bir kısmı ailelerin tavsiyesiyle gerçekleştiği belirtilmektedir. Meslek seçiminde yetenek ve ilginin dikkate alınmaması başarısızlığın nedenlerinden birisi olarak görülmüştür (Kurt, 1960; Türkdöğan, 1961). Türkdöğan (1961), özellikle şehirlerde yaşayan insanlar arasında çocuğun kabiliyeti hiç dikkate alınmadan avukat, doktor ve mühendis arzusunun adeta bir moda olduğunu ifade etmektedir. Ona göre ailelerin çocuklarının yeteneklerini dikkate almayarak meslek seçiminde sadece arzularının dediklerini yapmaları

suni bir insan yaratmaktadır. Türkoğan'a göre okullarda genel anlamda bir başarısızlıktan söz ediliyorsa, bunun sebeplerinden bir tanesini de yeteneklere göre meslek tercihinin yapılmamasından kaynaklanmaktadır.

Aynı zamanda bir meslek okulu olan öğretmen yetiştiren kurumların sorunlarına da yer verilmiştir. 1960'lı yılların başlarında öğretmen yetiştiren kurumların muadilleri olan liselerle aynı haklara sahip olmadıkları belirtilmektedir. Örneğin bir lise mezunu öğretmen olabilmek için Genel Öğretim, Özel Öğretim Pedagojisi ve Psikoloji Uygulaması gibi meslek derslerinden sınava tabi tutularak öğretmen olabilmesine rağmen, öğretmenlerin lise mezunu olabilmeleri için her üç sınıfta da okutulan derslerin tamamından yapılan sınavları geçmesi gerekmiştir. Haksızlık olarak değerlendirilen bu uygulama, ülkedeki öğretmen eksikliğinin giderilmesine yönelik bir uygulama olarak görülmüştür. Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de ileri kademelere yükselmek için bir çaba içine girildiği, fakat mesleğinde ilerlemek isteyen öğretmenlerin yıllar önce okuduğu derslerden tekrar sınava tabi tutulması nedeniyle zorluk yaşadıkları dile getirilmektedir (Kurt, 1960).

Öğretmen yetiştiren kurumlar gibi önemli bir meslek okulu da tarım okullarıdır. Tarımın önemli ekonomik alanlardan birisi olarak görüldüğu dergide, bu alandan istenen verimin elde edilmesi için eğitimden yararlanılması gerektiği vurgulanmıştır. Dergide Türkiye'deki tarım eğitimi konusunda gelinen aşamalar Almanya ile kıyaslayarak anlatılmıştır. Türkiye'de veteriner, orman da dâhil orta ve yüksek düzeyde toplam 68 tarım meslek okulu bulunduğu belirtilen dergide. Almanya'da bu okullarının sayısının 850'yi bulduğu dile getirilmektedir. Bir tarım ülkesi olan Türkiye'de 320.000 kişiye bir tarım okulu düşerken Almanya'da 4.134 kişiye bir okul düştüğu vurgulanmaktadır (Çalgüner, 1977).

SONUÇ

Yaklaşık 25 yıl yayın faaliyetine devam eden Eğitim Hareketleri Dergisi'nin uzun süre yayın hayatına devam edebilmesinde belirli ilkelere sadık kalmasının önemi büyüktür. Dergi ülkenin içinde bulunduğu çalkantılı yıllarda eğitimle ilgili yapılan yanlışlıklara cesurca eleştirilerde bulunmuş, hiçbir siyasi görüşün gölgesine sığınmamıştır. Bu nedenle derginin eğitim sorunlarını bilimsel bir şekilde, objektif olarak ortaya koyduğu söylenebilir. Dergide yer alan makaleler ülkenin eğitim sorunlarının çözümü için yetkilileri uyarı görevi de görmüştür. Dergide çok sayıda yer alan konulardan birisi de genel orta-

öğretim ve mesleki teknik eğitim konusudur. Konu ile ilgili yer verilen makale ve yazılar günümüz ortaöğretiminde yaşanan sorunların daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu yazı ve makalelerde ele alınan başlıca sorunlar aşağıda verilmiştir.

Dergide ilköğretim ve yükseköğretim alanında görülen sorunlar yanında ortaöğretim alanında da önemli sorunlara yer verilmiştir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra üniversiteye girme hakkının sadece liselere verilmesi, genel ortaöğretim kademelerine olan talebi arttırırken mesleki ve teknik eğitim veren kurumlara olan ilgiyi azalttığı belirtilmiştir. Bu durum, üniversite kapısında çok sayıda öğrencinin birikmesinin en önemli nedeni olarak görülmüştür.

Ortaöğretim alanında özellikle batı illerinin daha başarılı oldukları görülmüştür. Liselerin; öğretmen, araç gereç vb. imkânlar bakımında her ilde eşit olmaması lise sonunda girilen sınavlar da başarıyı etkilediği, bu durumun eğitimde fırsat eşitliğini zedelediği dile getirilmiştir.

Dergide ortaöğretim kurumlarının sayılarının ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu dile getirilmiştir. Bu durumun ikili ve üçlü öğretimi gündeme getirmesi yanında, aşırı kalabalık olan ortaöğretim kurumlarında öğrencinin takibini zorlaştırdığı, davranış sorunlarını ortaya çıkardığını ileri sürülmüştür. Sınıfların aşırı kalabalık, müfredatın yoğun olması disiplin sorunlarına neden olduğu dile getirilmiştir.

Mesleki ve teknik eğitimin öğrenciler için cazip hale getirilemediği vurgulanmıştır. Özellikle ilköğretim sonunda iyi bir yönlendirmenin olmaması sonucu, genel ortaöğretim kademelerinde görülen yığılmalar nedeniyle ülkenin ihtiyacı olan ara insan gücünün yetiştirilmesi zor olduğuna dikkat çekilmiştir.

Öğrencilerin meslek seçimlerinin bilimsel olarak ele alınmadığı belirtilmiştir. Meslek seçiminin gelişigüzel yapılmasının kişilerin ileri yaşamlarında mesleklerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmelerini olumsuz etkilediği, bu kişilerin yaşamlarında mutsuz birer kişi olduklarına vurgu yapılmıştır. Mesleki ve teknik öğretim veren liselerin araç-gereç, bina ve öğretmen bakımından eksiklikleri olduğu belirtilmiştir.

KAYNAKLAR

- ALBAYRAK, M. (1962). Eğitim sistemimizde geniş bir reform gerekli mi?, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 90-91, 29-31.
- ALKAN, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (2001). Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara: Nobel Yayınları.
- BAŞARAN, F. (1973). Üniversiteye giriş sorunu, Eğitim Hareketleri Dergisi, 19(220-221), 7-9.
- BAYRAKTAR, N. (1977). XIII. kütüphane haftasının anlamı, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 262-263, 24-28.
- ÇALGÜNER, C. (1977). Tarımsal eğitim ve öğretime duyulan ihtiyaç, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı:265-266,21-24.
- DEDE, Ş. (1957). Liselerde öğrenci kesafeti ve yetiştirme problemi, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 25, 27-28.
- DEMİRAY, M. G. (1959). Not verme, not alam hastalığı, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 60, 9-10.
- HIZAL, H. (1964). Millî eğitim davamız, Eğitim Hareketleri Dergisi, 10(109-110), 18-21.
- KAPLAN, M. (1975). Dil ve düşüncenin karşılıklı geliştirilmesi, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı:236-237, 8-9.
- KURT, K. (1960). Haklı değimliyiz? Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı:71-72, 22-23.
- ÖZALP, R. (1975). Millî eğitimimizde reform çalışmaları ve sorunları, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 242-243, 9-14.
- ÖZALP, R. (1976a). Eğitim örgütü ile ilgili reform çalışmaları ve geçmişte bu konuda harcanan çabalar, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 248-249, 4-8.
- ÖZALP, R. (1976b). Teknik öğretim ve sanayimiz: Bir sempozyumun hatırlattıkları, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 250-251, 16-20.
- TAŞ, U. ve YENİLMEZ, F. (2008). Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı, Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(1), ss. 155-186.
- TOKER, E. (1968). Hareket notu üstüne, Eğitim Hareketleri Dergisi, 13(144-145), 3-4.
- TURAN, K. (1992). Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişmesi ve Mehmet Rüştü Uzel, İstanbul: MEB Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, G. (1961). Çocuğun meslek seçimi ve aile, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 77, 13-15.
- UNESCO Millî Komisyonu (1971). Öğretmen sorunları, Eğitim Hareketleri Dergisi, 17(190-191), 4-7.
- UYANIK, M. (1960). Açık hava eğitimi, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 65-66, 17-18.
- ÜLKÜMEN, O. (1963). Ortaöğretimin meseleleri, Eğitim Hareketleri Dergisi, 9(107-108), 4-6.
- ÜSTÜNDAĞ, M. (1974). Yeni millî eğitim bakanı Mustafa Üstündağ eğitim sorunlarını yeni bir zihniyetle ele alıyor, Eğitim Hareketleri Dergisi, 20(227-228), 1-5.
- YETKİN, S. K. (1962). Üniversitenin yeni yılı, Eğitim Hareketleri Dergisi, Sayı: 94-92, 3-6.
- YÖRÜKOĞLU, K. (1964). Eğitimde çevre, Eğitim Hareketleri Dergisi, 10(158-159), 5-11.
- YURT, İ. (1962). Eğitim araştırmalarımız, Eğitim Hareketleri Dergisi Sayı: 88, 7-11.